

Novine u jurisprudenciji Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Pripremilo: Sevima Sali-Terzić i Ermina Dumanjić, Ustavni sud BiH

Uvod

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, za period januar-juni 2018. godine, izdvojio za ovaj broj *Pravne hronike* sažetke pet (5) odluka.

Prva odluka, u predmetu AP 662/18, zanimljiva je zbog toga što je Ustavni sud, slijedeći praksu ESLJP-a, zauzeo stav da je apelacija koju podnese izvršenik dopustiva u odnosu na pravično suđenje onda kada se u tom izvršnom postupku odlučuje o njegovim novim pravima i obavezama.

U drugoj odluci, u predmetu AP 2344/18, Ustavni sud je objasnio svoj stav iz jedne ranije odluke, AP 892/15, nakon koje je Vrhovni sud FBiH promijenio svoje pravno shvatanje i zaključio da punomoćnik povjerioca ne može putem svog računa preuzeti povjeriočevo potraživanje, uprkos punomoći kojom je na to izričito ovlašten. Ustavni sud je naglasio da u ranijoj odluci nije zauzimao opći stav o tome da povjerilac u izvršnom postupku ne može naplatiti svoje potraživanje putem ovlaštenog punomoćnika, već je odlučivao u okolnostima tog konkretnog predmeta. Stoga je u ovoj novoj odluci Ustavni sud utvrdio kršenje člana 6(1) EKLJP-a.

Treća izabrana odluka, AP 1498/18, tiče se pitanja primjene blažeg zakona u predmetu u kojem je apelant tražio zamjenu izrečene kazne zatvora novčanom kaznom. Ovo pitanje je zanimljivo s aspekta primjene člana 7 EKLJP-a zato što je apelantu izrečena zatvorska kazna po ranije važećem zakonu, a ta je odluka postala pravosnažna u vrijeme kada je na snagu stupio novi zakon koji nije više propisivao mogućnost zamjene zatvorske novčanom kaznom. U ovoj odluci Ustavni sud je naročito detaljno razjasnio pitanje smatra li se zamjena kazne „izvršenjem kazne“ ili modifikacijom izrečene kazne, što je od presudnog značaja za primjenu člana 7 EKLJP-a.

Četvrta odluka, AP 461/16, je značajna zato što je Ustavni sud, nakon što je dugo pitanje pristupa informacijama, kao dijela prava iz člana 10 EKLJP-a, odbacivao kao *ratione materiae* neprihvatljivo, detaljno ispitao praksu ESLJP-a i promijenio svoju praksu. U odluci je detaljno iznesena evolucija stavova ESLJP-a i način primjene relevantnih kriterija u odnosu na slobodu pristupa informacijama kao dijela prava na slobodu izražavanja.

Posljednja, peta odluka, AP 1101/17, tiče se pitanja naplate troškova pravobranilaštva za zastupanje javne vlasti po advokatskoj tarifi, kako to propisuje Zakon o parničnom postupku Republike Srpske. Ustavni sud je potvrdio da ovakva odredba nije sama po sebi suprotna pravu na pravično suđenje ili pravu na imovinu. Međutim, s obzirom na okolnosti slučaja i, naročito, predmet tužbenog zahtjeva – tužba bivše logorašice za naknadu pretrpljene nematerijalne štete – Ustavni sud je zaključio da je obavezivanje apelantice da plati pune troškove Pravobranilaštvu RS-a prema advokatskoj tarifi bilo neproporcionalno cilju koji se želio postići.

Član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima

AP 662/18 – Dužina trajanja izvršnog postupka u kojem je apelant imao procesni položaj izvršenika; izvršna isprava, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant se žalio na dužinu izvršnog postupka u kojem je osporavao svoju obavezu iz priznate strane sudske odluke na osnovu koje je dozvoljeno izvršenje na apelantovoj nekretnini, kao i način na koji je strana sudska odluka u izvršnom postupku prihvaćena kao izvršna isprava.

Odluka

Apelacija se odnosila na dužinu izvršnog postupka u kojem je apelant imao procesni položaj izvršenika. U vezi s pitanjem primjenljivosti člana 6(1) EKLJP-a, Ustavni sud je podsjetio na svoj stav o *ratione materiae* neprimjenljivosti navedene odredbe na izvršni postupak u situaciji kada apelaciju podnosi izvršenik. Međutim, Ustavni sud je ukazao na stav ESLJP-a da je ta odredba primjenljiva u situaciji kada se u izvršnom postupku utvrđuju nova građanska prava i obaveze i kada rezultat spora ima dalekosežne posljedice za aplikantova imovinska prava. Imajući ovo u vidu, Ustavni sud je smatrao da, u okolnostima konkretnog slučaja, apelant u predmetnom izvršnom postupku uživa garancije prava na pravično suđenje. U odnosu na meritum predmeta, Ustavni sud je zaključio da je izvršni postupak, koji je po zakonu hitan, do donošenja odluke Ustavnog suda trajao četiri godine i deset mjeseci i da još nije bio okončan, što *a priori* ne ispunjava standard „razumne“ dužine postupka.

Praksa ESLJP-a na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Jedamski protiv Poljske* (29.6.2000.)

AP 2344/18 – Ovlaštenja punomoćnika za naplatu potraživanja i troškova zastupanja u izvršnom postupku; obrazložena presuda, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Rješenjem Općinskog suda usvojen je prigovor izvršenika i ukinuto rješenje o izvršenju zato što je sud smatrao da ne postoji istovjetnost između izvršne isprave i rješenja o izvršenju u situaciji kada je apelant zahtijevao da se izvršenje provede prenosom novčanog potraživanja s računa dužnika na račun apelantovog punomoćnika. Općinski sud je naveo da rješenje o izvršenju mora biti identično izvršnoj ispravi, pa je zauzeo stav da izvršenik svoju obavezu mora izvršiti samo na račun tražioca izvršenja, a ne na račun njegovog punomoćnika, bez obzira na punomoć koju ovaj ima. Kantonalni sud je potvrdio rješenje Općinskog suda i naveo da punomoć kojom je apelant dao specijalno ovlaštenje svom advokatu da naplati potraživanje nema utjecaja na drugačiju odluku suda. Naime, sud je zauzeo stav da pravosnažnom presudom, kojom je apelant izdejtvoovao svoje potraživanje prema izvršeniku, nije stvorena obaveza izvršenika prema apelantovom punomoćniku, već prema apelantu kao povjeriocu.

Apelant je istakao da su sudovi pogrešno protumačili relevantne odredbe o punomoći i ovlaštenjima punomoćnika u situaciji kada je on svog punomoćnika izričito ovlastio da potraživanje utvrđeno u parničnom postupku naplati od izvršenika putem svog podračuna. Apelant je istakao da na osnovu relevantnih odredbi ZIP-a, ZPP-a, ZOO-a i Zakona o advokaturi može u potpunosti disponirati svojim pravom, pa tako i ovlastiti punomoćnika da, umjesto njega, preuzme dosuđeno novčano potraživanje od izvršenika.

Odluka

Ustavni sud je zaključio da proizvoljan stav i obrazloženje redovnih sudova o tome da izričito apelantovo ovlaštenje punomoćniku da putem svog računa naplati potraživanje od izvršenika predstavlja razlog koji sprečava izvršenje. Ustavni sud je ukazao na to da su sudovi izričito ovlaštenje punomoćniku za preduzimanje jasno određenih radnji okvalifikovali kao propust i nedostatak, te su zbog toga onemogućili apelanta da od izvršenika naplati svoje potraživanje. Ustavni sud je naglasio da je takvim postupanjem, osim načela dispozicije, u potpunosti zanemareno i načelo zaštite interesa stranaka, odnosno apelanta kao povjerioca u izvršnom postupku, kao i načelo efikasnosti. S druge strane, Ustavni sud je naglasio da navedeni modalitet izvršenja ni na koji način ne dovodi u pitanje zaštitu interesa izvršenika koji je, nesporno, izvršnim naslovom obavezan na isplatu novčanog iznosa povjeriocu. Stoga je Ustavni sud je zaključio da data obrazloženja ne zadovoljavaju zahtjev prava na pravično suđenje iz člana 6(1) EKLJP-a.

Član 7 Evropske konvencije o ljudskim pravima

AP 1498/18 – Zamjena kazne zatvora novčanom kaznom, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Rješenjima redovnih sudova odbijen je apelantov zahtjev da mu se izrečena kazna zatvora od 6 mjeseci zamijeni novčanom kaznom. Sudovi su obrazložili da je konačna presuda u apelantovom predmetu postala pravosnažna mjesec dana nakon stupanja na snagu novog Krivičnog zakonika RS-a koji, za razliku od ranije važećeg zakona, ne propisuje više mogućnost zamjene kazne zatvora novčanom kaznom.

Apelant je smatrao da mu je ovakvom odlukom prekršeno pravo iz člana 7 EKLJP-a zato što nije primijenjen raniji krivični zakon kao blaži, odnosno zakon koji je povoljniji za njega.

Odluka

Ustavni sud je najprije ukazao da je apelant, nakon što mu je izrečena kazna za krivično djelo za koje mu se sudilo po odredbama ranije važećeg KZ-a, podnio zahtjev da mu se zatvorska kazna zamijeni novčanom. Stoga je kao ključno pitanje Ustavni sud ispitao da li se u ovom slučaju radi o izvršenju pravosnažno izrečene kazne zatvora, što ne bi potpadalo u okvir zaštite člana 7 EKLJP-a, ili se radi o mjeri koja utiče na „sami obim kazne“, što već ulazi u okvir zaštite člana 7 EKLJP-a. Nakon vrlo detaljne analize prakse ESLJP-a o ovom pitanju, Ustavni sud je zaključio da je u vrijeme kada je apelantu izrečena zatvorska kazna on ispunjavao uslove iz ranijeg KZ-a i mogao je tražiti zamjenu zatvorske kazne novčanom. Takav zahtjev se, prema mišljenju Ustavnog suda, ne može smatrati „izvršenjem kazne zatvora“, već mogućnošću da kazna zatvora „postane“ novčana kazna, zbog čega njegov zahtjev ulazi u okvir člana 7 EKLJP-a. S obzirom na to da novi KZ isključuje takvu mogućnost, on utječe na apelanta tako što mu onemogućava da mu se kazna zatvora koja mu je izrečena po ranijem zakonu zamijeni blažom i po njega očito povoljnijom novčanom kaznom. Slijedom toga, Ustavni sud je zaključio da postoji kršenje prava iz člana 7 EKLJP-a zato što je primjena novog KZ-a i odbijanje zahtjeva za zamjenu kazne bilo na apelantovu štetu.

Praksa ESLJP-a na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Del Rio Prada protiv Španije*, (21.10.2013.)

Član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima

AP 461/16 – pristup informacijama, nema kršenja

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant, nevladina organizacija, podnio je apelaciju protiv odluka kojima mu je uskraćen pristup određenim informacijama (spisak članova Komisije za izbor idejnog rješenja revitalizacije i remodelacije tvrđave Kastel i zapisnici sa sastanaka Komisije) zato što ih je nadležni javni organ proglasio izuzetkom od objavljivanja radi zaštite procesa donošenja odluke. Apelant je smatrao da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja iz člana 10 EKLJP-a.

Odluka

Ustavni sud je najprije ispitao da li i u kojoj mjeri pravo na pristup informacijama pod kontrolom javne vlasti ulazi u okvir prava člana 10 EKLJP-a te, ako ulazi, postoji li miješanje u to apelantovo pravo. Razmotrivši relevantnu praksu ESLJP-a u sličnim slučajevima i činjenicu da je apelant nevladina organizacija koja bi, slično medijima, mogla imati ulogu „društvenog kontrolora vlasti“, Ustavni sud je, suprotno svojoj ranijoj praksi, zaključio da pravo na slobodu pristupa informacijama, u okolnostima konkretnog slučaja, ulazi u okvir člana 10 EKLJP-a. U pogledu pitanja miješanja u apelantovo pravo na slobodu izražavanja Ustavni sud je naveo i primijenio kriterije koje je u svojoj praksi utvrdio ESLJP, pa je zaključio da apelant nije argumentirao koja je bila svrha traženja spornih informacija, odnosno na koji način je traženjem spornih informacija želio na bilo koji način doprinijeti nekoj debati od javnog interesa. Također, Ustavni sud je istakao i da je nadležni organ, u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama, utvrdio izuzetak od objavljivanja traženih informacija, a da apelant nije ni pokušao pokazati da postoji neki javni interes zbog čega bi takve informacije trebale biti objavljene. Osim toga, Ustavni sud je naveo da apelant nije obrazložio koje su oblasti i ciljevi njegovog djelovanja, kao ni to da li se sporne informacije tiču nekih njegovih konkretnih aktivnosti i tiču li se nekog pitanja od interesa za javnost. Stoga je Ustavni sud zaključio da odbijanjem apelantu pristupa spornim informacijama nadležni organ i sudovi nisu ni na koji način naštetili apelantovom pravu na slobodu pristupa informacijama, zbog čega nije bilo miješanja u njegovo pravo iz člana 10 EKLJP-a.

Praksa ESLJP-a na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Magyar Helsinki Bizottsag protiv Mađarske* (8.11.2016.); *Társaság i Szabadságjogokért protiv Mađarske* (14.4.2009.); *Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Republike Srbije* (25.6.2013.)

Član 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju

AP 1101/17 – Naknada troškova postupka zastupanja javne vlasti od strane Pravobranilaštva, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelantica je vodila parnični postupak za naknadu nematerijalne štete koju je pretrpjela kao žrtva ratnog zločina. U tom postupku je utvrđeno da apelantica ima status logorašice, ali da je njen tužbeni zahtjev zastario zato što se duži rok zastare iz člana 377 ZOO-a nije mogao primijeniti prema tuženoj Republici Srpskoj, već samo prema neposrednom izvršiocu krivičnog djela. Zbog toga što je izgubila spor, sud je obavezao apelanticu da tuženoj Republici Srpskoj, koju je zastupalo Pravobranilaštvo RS-a, plati puni iznos troškova od 3.000 KM koji su dosuđeni na osnovu advokatske tarife, u skladu sa Zakonom o parničnom postupku RS-a.

Centralno pitanje na koje je apelantica ukazala jeste da joj je naloženo da Pravobranilaštvu RS-a nadoknadi troškove zastupanja javne vlasti u punom iznosu dosuđenom prema advokatskoj tarifi, zbog čega je smatrala da joj je povrijeđeno pravo na imovinu i pravo na pristup sudu.

Odluka

Ustavni sud je istakao da pravilo da onaj ko izgubi spor plaća troškove postupka suprotnoj strani općenito teži legitimnom cilju osiguranja pravilnog funkcioniranja pravosudnog sistema i zaštite prava drugih kroz odvratanje od neosnovanih parnica i preuveličanih troškova postupka. Primjenjujući kriterije ESLJP-a iz predmeta *Cindrić i dr.* Ustavni sud je naglasio da apelanticina tužba u vrijeme podnošenja tužbenog zahtjeva nije „bila lišena ikakvog sadržaja ili očigledno nerazumna“ zato što su sudovi u Bosni i Hercegovini o pitanju primjene člana 377 ZOO-a u ovakvim slučajevima imali u to vrijeme različite pravne stavove, zbog čega je apelantica mogla očekivati da uspije u parnici. Osim toga, Ustavni sud je zapazio da je sud, cijeneći apelanticinu materijalnu situaciju i predmet spora, nju oslobodio od plaćanja sudske takse, zaključivši da bi plaćanjem sudske takse „sredstva iz kojih se apelantica izdržava bila u tolikoj mjeri umanjena da bi bila ugrožena njena socijalna sigurnost“. Istovremeno, međutim, sud je obavezao apelanticu da tuženoj plati puni iznos troškova suprotne strane u po advokatskoj tarifi. U vezi s tim, Ustavni sud je ukazao da se Pravobranilaštvo RS-a finansira iz budžeta Republike Srpske, te da stoga nije u istoj situaciji kao advokat, kao i da puni iznos dosuđenih troškova nije neznatan, naročito s obzirom na apelanticinu finansijsku situaciju koju je su uzeo u obzir kada je oslobodio apelanticu od plaćanja sudske takse. Uzimajući sve navedeno u obzir, Ustavni sud je zaključio da plaćanje punog iznosa troškova postupka po advokatskoj tarifi u ovakvim slučajevima predstavlja pretjeran teret za apelanticu, što nije proporcionalno legitimnom cilju koji se želi postići. Stoga je utvrđena povreda apelanticinog prava na imovinu iz člana 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju i prava na pravično suđenje (pristup sudu) iz člana 6 EKLJP-a.

Praksa ESLJP-a na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Cindrić i Bešlagić protiv Hrvatske*, (6.9.2016.)